

Проф. Атанас РАДЕНСКИ

Ако съсипем гората, ще останем без дом

Проф. Атанас Атанасов Раденски е син на българския лесовъд инж. Атанас Раденски и един от първите най-изявени професори по информатика и нови технологии. Роден е на 23.12.1950 г. в Пловдив, а детските му години преминават в горските стопанства от Централните Родопи. Завършва Националната математическа гимназия в София. Постъпва без конкурс в Математическия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, който завършва със специално разрешение от декана акад. Благовест Сендов за четири години. След дипломирането си работи в Математическия институт на БАН, където след 3 години получава научната степен „кандидат на математическите науки“, а през 1980 г. е избран за „старши научен сътрудник II степен“ (доцент). През 1988 г. защитава дисертация за научната степен „доктор на науките“. През 1990 г. е избран и за първия професор по информатика в Софийския университет. По-късно е редовен преподавател по информатика в Института по информатика. Автор или съавтор на множество публикации. Постигнатите от него успехи се дължат на изключителните му умствени способности и на извънредното му трудолюбие, които му позволяват да се утвърди като изтъкнат учен и преподавател, известен по света. Изнасял е научни доклади на международни конференции и конгреси в Австралия, Германия, Русия, САЩ и други страни.

Като изявен учен по информатика през 1990 г. е поканен за гост професор в Университета на Уъстър, щата Масачузетс, САЩ. По-късно работи в още 3 американски университета, като от 2001 г. е професор по компютърни науки в Университета „Чапман“ в Ориндж, Южна Калифорния.

Често идва в България и нашата среща стана в ДЛС „Витошко-Студена“, за да му предам книгата „Дейци и учени от горското стопанство на България“, в която е включен очеркът за баща му.

- Проф. Раденски, добре дошли в България! Вие сте първият български информатик, получил научната степен „доктор на математическите науки“ и избран за професор по информатика в Софийския университет. Това показва ли, че нашите студенти могат да получат добра подготовка и в българските учебни заведения?

- В миналото българските университети предлагаха възможности за изява в западни университети. Но студентите могат да получат отлична подготовка и в България, където има много ерудирани професори и научни работници, които жадуват да работят с качествени студенти. Ако сте амбициозен студент, просто намерете един-двама, поговорете с тях, работете по техни проекти и така ще получите индивидуално внимание, ценен опит и качествено образование, което дава резултати не само в България, а навсякъде по света.

- Вашият баща - инж. Атанас Раденски, е изтъкнат радетел на българската гора и един от първите инспектори по опазване на горите и околната среда у нас. Предаде ли той любовта си към гората и природата на вас, неговите деца?

- Той предаде тази обич на всички нас. Брат ми обича природата, аз я обожавам, както и двете ми дъщери. Всеки по-дълъг престой в град ме уморява и скоро започвам да търся начин да избягам навън, поне за мал-

ко. По-голямата ми дъщеря Бояна, която е професор по компютърни науки в Орегонския университет, тренира крос и ходи на пътешествия с раница и палатка в прекрасните гори на щата. По-малката ми дъщеря Яна живее във Вашингтон. Тя завърши биология и защити магистърска теза върху морфологията и взаимоотношенията между *Picea engelmannii* и *Pinus sylvestris*. Заклема планинарка и доброволка в Планинската спасителна служба.

- За богатата професионална подготовка, високата обща култура, ерудицията и пословичната любов към българската гора на Вашия баща научих от книгата му „Българска гора“ (Кратка история на горите в България). Споделял ли е с Вас на какво се дължи изключителното му отношение към гората и природата?

- Най-лесно е да кажа, че баща ми обичаше силно гората, защото е роден и израснал сред величието ѝ. Много хора са родени в планините, но галеч не всички тачат и обичат горите в такава степен, че да им посветят живота си. Всъщност любовта е необяснима, и ако ми позволите да перифразирам поета Недялко Йорданов, такава е и любовта на баща ми. Мисля, че си е роден с нея.

- Колегите на инж. Раденски го помнят като изключително взискателен към себе си и към работата си, строг, но справедлив. Кои са най-

ценните неща и житейски съвети, които научихте от него ?

- Мисля, че по-скоро съм наследил повечето от качества, с които той е известен. Очаквам много както от себе си, така и от другите, и правя всичко възможно да съм справедлив. Това обикновено не е лесно, но се старая.

- За нашите читатели би било интересно да знаят как държавата и обществеността в САЩ се отнасят към горите и тяхното опазване?

- Горската служба на САЩ е Агенция в структурата на Министерството на селското стопанство. Тя администрира 780 000 км² територии, включващи 150 национални гори и 20 пасищни района, които са около една четвърт от федералните земи. Усилията на управлението на националните гори в САЩ са фокусирани върху дърводобив, паша на добитък, защита на вододайните зони, развъждане и опазване на дивеча и туризъм. В системата работят 34 250 служители, сред които 10 050 пожарникари и 500 - научни работници. Горската служба определя приоритетите за работа в горите, съгласувани с общественото мнение. Разбира се, политиката ѝ зависи и от това коя партия е на власт, като демократите са за запазване и развитие на горите, а републиканците - за разширяване на комерсиалното им използване и гори за приватизация. Обществеността в САЩ е повече за запазване и възобновяване на националните гори и по-малко за тяхното комерсиално използване.

- От биографичните Ви бележки научихме, че от Хемингуей сте възприели правилото първо да пишеш, а после да четеш внимателно и да изтриваш всяка дума, която не е наистина необходима. Смятате ли, че това е важно не само за творците на перото, но и за учените и политиците?

- Отстраняването на излишните думи е процес, кой-

то ти помага да проясниш мисълта си, да разбереш по-добре какво искаш да кажеш и в крайна сметка да го кажеш по-добре. Краткостта и яснотата са важни за учените, защото ги правят по-разбираеми, но те са важни и за политиците, за да не объркват и смущават обществото. Тази максима е важна за всеки оратор, за всеки пишещ, тъй като може да му помогне да бъде ясно разбран от хората.

- Учили сте се също и от думите на Съмърсет Моъм, който казва: „Има три основни правила за писане на романи, но за съжаление никой не знае кои са те.“ Не важат ли тези думи и за останалите професионални сфери?

- Мисля, че максимата на Моъм надхвърля литературата. Бих казал, че има три правила как да станеш изключителен (да, изключителен) писател, политик, мениджър и т.н., но за съжаление никой не знае кои са те. Разбира се, има общоприети правила как да се пише, как да се прави политика, да се ръководи и ако човек само ги изучи добре, може да стане приличен експерт. Ако искате да сте изключителни професионалисти обаче, трябва да откриете своите правила - тези, които никой друг още не знае.

- От Вашите интервюта силно впечатление ми направиха думите Ви: „В онези трудни за мен времена бях заобиколен от прекрасни колеги, честни и справедливи хора - както безпартийни, така и партийни членове, без чиято подкрепа и помощ не бих успял в професията си. Такива хора ме подкрепиха при защитата на докторат и в избора ми за професор по информатика в Софийския университет“. Оптимист ли сте, че у нас още има прекрасни, честни, подкрепящи и помагащи на младите да станат добри граждани и специалисти?

- Вярвам, че такива хора винаги е имало и има в България. Може би техният глас се чува по-малко точно сега, но те са тук - много от тях познавам лично.

- Известно е, че сте работили в Българската академия на науките. Усещате ли, че сега има промяна в БАН и трябва ли държавата да отдели повече средства за нея?

- Днес науката е важна за всяка страна, която иска да върви напред. Това може да стане само с професионално значими специалисти, а останалите трябва да се образуват и преквалифицират. Всяка страна може да просперира с високотехнологична икономика, основана на знанието. За България научна организация като БАН би трябвало да е стълб в развитието на икономиката и да е в тясна интеграция с висшите учебни заведения, с отделните министерства и ведомства. Подобна интеграция беше ползотворна в миналото.

В САЩ Националните изследователски лаборатории (аналог на БАН) са изключително добре финансирани, но само част от бюджета им е гарантирана, а останалата идва на състезателни начала от високотехнологична

рентни източници, например от Министерството на енергетиката, военните учреждения и Националната фондация за научни изследвания. Разбира се, правителството заделя бюджетни средства за развитието на науката в същите институции, а резултатите от изследвания се прилагат в звената, които осигуряват средства за тях. Накратко казано, БАН и научните институти трябва да бъдат финансирани много добре, а работещите в тях да са правилно организирани и ефективни.

- С какво Ви привлякоха САЩ и лесно ли „пробихте“ там?

- Америка е страната на компютрите. Там са се раждали и продължават да се раждат много от авангардните технологии и научни новости. Преди години българските власти не ми позволяваха да пътувам професионално (и лично) на запад, а това спъваше развитието ми като професионалист. В онези години се оформи желанието ми да живея и да работя в страна, в която пресичането на границата не е проблем. „Пробиването“ в Щатите за мен не беше особено трудно - от самото начало работих като професор в университет, но дълго време търсех място, което да удовлетвори напълно изискванията ми. Все пак бях на 40 години, когато започнах там. От друга страна обаче, беше забавно и интересно, все едно, че заживях втори живот.

- Могат ли да се приемат като кредо Вашите думи за баланса в живота, че него „всеки сам трябва и може да постигне, за да е свободен, независимо от строя, в който живее“?

- Опитът ми показва, че човек често няма свободата и възможността да контролира външните обстоятелства, но винаги е свободен да избере личното си отношение към онези обстоятелства, които не може да управлява. Благодарение на Виктор Франкъл разбрах, че никой не може да ти отнеме тази свобода. Често сме робини на нашите очаквания, а Айнщайн казва: „Щастлив съм, защото не очаквам нищо от никого“. Мисля, че геният е искал да каже, че не очаква нищо и от самия себе си.

Правилно е да фокусираме усилията си върху проблеми, чието решаване зависи от нас. Спомнете си шопското правило „Оти да се косим, като че ми мине“. Полезно е и друга поговорка „Да се ядосваш на някого, е все едно ти да пиеш отрова и да чакаш той да умре“. Струва ли си да страдаме за дреболии? Нека бъдем позитивни, да разбираме другите, да им прощаваме - това зависи от нас. Полезно е да се освободим от безпредметно пиене на усилия върху нерешими проблеми или за дреболии. Изборът ни може или да ни освободи, или да ни пороби.

- „Сега и в България, както и в Щатите, властва консуматорският дух и пазарната икономика измества респекта към културата. И в Америка е така, но там богатите хора и корпорациите дават пари за духовност“ - пишете Ви в книгата си „Рандеву с президента“. Вярвате ли, че в нашата страна ще се появят личности, както по време на Възраждането, които ще даряват пари за духовност и образование?

- Не бива да очакваме, че дарителите ще дойдат сами при нас, а трябва да ги откриваме, да ги ухажваме и да ги убеждаваме, че парите, които ще дадат, ще бъдат използвани за достойни цели. В щатските университети има големи и мощни административни звена, които се грижат точно за това. Университетските администратори са изключително активни в търсенето на дарения. Умението да работят с донори и да намират пари са основен критерий при подбор на висшите институтски ръководители. В България проблемът идва от това, че по различни причини не сме отворени към идеите на другите. По-полезно ще е да сме по-внимателни, по-търпеливи и да се стремим да разбираме другите по-добре.

- Научихме, че обичате да скитате из пустинята, равнините или планините, като това усила Вашето желание за творчество и създаване. Обичате ли нашите планини?

- Обичам всички наши планини. Те са различни, както са различни и приятелите ми тук. Всяка планина ми предлага нещо уникално, нещо, което си струва да преживееш.

- Какво бихте посъветвали младите българи, стремящи се към реализация в САЩ?

- Емиграцията не е за всеки. Както всичко в живота, от нея получаваш едно, а губиш друго. Какво получаваш и какво губиш, като емигрираш, е строго индивидуално. Човек трябва да прецени сам. Реализацията в чужбина може да има смисъл само за хора, за които балансът от това, което биха получили с емигрирането, и това, което биха загубили, е положителен. Който реши да се реализира в чужбина, трябва да е готов да работи много, сериозно и всеотдайно и да е по-конкурентен от местните хора.

- По всичко личи, че ставащото у нас не Ви е безразлично. Имате ли поглед върху събитията у нас и настроен ли сте оптимистично за бъдещето на нашия народ и България?

- При всяко идване в България виждам подобрения, които са плавни и може би затова не се забелязват и даже се отричат. България е живяла и оцеляла, при това при доста ужасни обстоятелства, повече от 13 века. За запазването на българската нация в миналото най-важни са християнската вяра, българският език, българската гора. Вярата е нашата духовност, езикът оформя националната ни принадлежност, а гората е среда, която е важна за физическото ни оцеляване. Да се надяваме, че вярата ни не е застрашена. Българският език е сериозно заплашен от прекомерни и ненужни изкривявания под влияние на английския. Ако загубим уникалността на езика си, ще загубим чувството си за национална принадлежност. Но ако съсипе гората си, ще останем без дом.

На читателите на сп. „Гора“ желая успехи в професията, в опазването и развитието на горите. На всички сънародници пожелавам да са гъвкави и ентузиазирани, когато се сблъскат с нови възможности за развитие, дори и такива, които изглеждат необичайни.

Разговора води
доц. д-р Янчо НАЙДЕНОВ